

СТАНОВИЩЕ

от доц. Иваничка Атанасова Сербезова, дп,
преподавател в Русенски университет „Ангел Кънчев“, гр. Русе

на дисертационен труд за придобиване на научна степен „Доктор на науките“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4 Обществено здраве по научна специалност: "Управление на здравните грижи"

На проф. Соня Колева Тончева, д.м.

на тема:

„СУПЕРВИЗИЯ И НАСТАВНИЧЕСТВО В СЕСТРИНСТВОТО“

Становището е изготвено в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение в Медицински университет – Варна.

I. Общо представяне на процедурата, докторанта и дисертацията

Представеният за становище дисертационен труд е предназначен за обсъждане от научно жури, определено със Заповед № Р – 109-326/17.05.2018 г. на Ректора на МУ – София.

Кратки биографични данни и професионално развитие

Професор Соня Тончева е родена през 1960 г. в гр. Шумен. Завършва базовото си медицинско образование като детска медицинска сестра през 1981 г. в ПМИ Шумен. През 1988 г. завършва ВПИ – Шумен със специалност Биология и магистър по Социални дейности, специализация Публична администрация. През 2003 г. е получила образователна и научна степен Доктор от ВАК – София. Става доцент през 2005 г. отново във ВАК – София, а през 2007 г. получава диплом за призната специалност Медицинска педагогика от Медицински университет – София. От 2013 г. е професор по Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията на Медицински университет – Варна. Била е директор, зам. Директор и преподавател на Медицински колеж – Шумен, преподавател и ръководител на катедра Здравни грижи в МУ – Варна. От 2015 г. и до сега е директор на Филиал Шумен към МУ – Варна. Преподавала е в Шуменски университет „Еп. К. Преславски“ и Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“. Посещавала множество курсове за следдипломна квалификация в страната и чужбина (Финландия, Холандия, Великобритания, Турция, Македония, Франция, Белгия и др.). Проф. С. Тончева има 18 докторанти, от които 11 успешно защитили ОНС „Доктор“ по Управление на здравните грижи и 7 в процедура. От 2016 г. и в момента е Национален консултант по здравни грижи. Била е два мандата председател на Национален съвет по качество към Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи, а в момента е член на Управителния съвет.

Дисертационният труд на проф. Соня Тончева, дм съдържа 282 страници, от които 252 страници основен текст и 30 страници библиография и приложения. Използвани са 257 литературни източника, от които 72 на кирилица и 185 на латиница. Включени са 102 фигури, 1 таблица и 5 приложения. Трудът е структуриран както следва: I. Въведение; II. Методика и организация на научното проучване; III. Супервизия и наставничество в България – резултати от собствени проучвания; IV. Въвеждане на супервизия и утвърждаване на наставничеството в сестринството в България; V. Изводи, предложения и препоръки; Приноси на дисертационния труд; Библиография и приложения; Публикации, свързани с темата на дисертационния труд.

II. Актуалност на тематиката и познаване на проблема.

Настъпилите обществено-политически и социални промени през последните години, както и променената здравна политика и отражението ѝ в здравеопазването дадоха тласък на нови подходи в професионалната подготовка, адаптацията и реализацията на специалистите по здравни грижи. Включването на България в Европейския съюз постави на дневен ред синхронизирането на националните стандарти с европейските по отношение на сестринската професия. В България супервизия, не се свързва с дейността на медицинската сестра, тъй като не е правно регулирана като дейност. Не е призната и автономна дейност на медицинската сестра. Уменията за предоставяне на клинична супервизия реално се надграждат над съществуващите базови умения за комуникация. Тези умения могат да се доразвиват с натрупването на опит и рефлексия в практиката. В страни като Великобритания, Австралия, САЩ и др., където се прилага клинична супервизия в сестринството, има призната автономия и сестрите имат сериозен принос за гарантиране на качеството на здравните грижи. Изясняването доколко клиничната супервизия трябва да се развива в сестринството у нас е важно за признаване на автономна сестринска практика в рамките на придобитата професионална компетентност. Дисертационният труд е първи у нас,

изясняващ цялостната концепция относно ролята на различните субекти и предлага модели за теоретично и практическо изясняване на възможностите и условията за прилагане на успешно наставничество и супервизия, като са взети предвид добри практики в други страни. **Посочените факти определят актуалността и своевременността на дисертационния труд.**

Изучаването на опита, свързан със супервизията в сестринството, особено разглеждането му като иновационен подход за признаване на автономната сестринска практика и гарантиране на високо качество на здравните грижи, играе важна роля за изграждане на научна основа на сестринството. Без съмнение проучването на проф. Соня Тончева има своя принос в тази насока. В заключение може да се каже, че избраната тема е актуална, важна и дисертабилна. Разработваният в дисертационния труд проблем има както научно, така и научно-приложно значение.

Познаване на проблема

Дисертантката показва много добро и професионално познаване на проблема. Това се вижда на първо място от обширния литературен обзор. Подробно, съобразено с целите на дисертацията, се разглеждат същността на клиничната супервизия в сестринството, супервизията като процес, образът на клиничния супервайзър и модели на иновативни сестрински практики в чужбина и у нас. Ясно проличава, че се борави, творчески и се комбинират и обобщават различните фрагменти на литературния материал, като той се оценява от гледната точка на темата на дисертацията. Направената обширна литературна справка установява, че досега не е правено задълбочено изследване на супервизията и наставничеството у нас, което е основание за избор на тематиката и реализация на дисертационния труд. Познаването на проблема е съществена предпоставка за правилното формулиране на целите и задачите и точна и ясна интерпретация на крайните резултати.

III. Оценка на целта, задачите и методиката на изследването

Целта е ясно и точно формулирана - „Да се изясни същността на супервизията и наставничеството в сестринството и на тази основа се предложат Модели за прилагането им в сестринската практика, като необходимо условие за признаване на автономия на професията в България”.

Поставени са 12 задачи, които са много на брой, но отразяват и обхващат всестранно различните аспекти на целта и по този начин спомагат за по-бързото и качественото ѝ постигане. Организацията на проучването е подробно и коректно описана, като са дефинирани обект на проучването, обем, логически единици, технически единици, критерии за включване в проучването, органи на проучването, характер, време и етапи, инструментариум на проучването, понятиен апарат. Използваните методи са адекватни на поставената цел и формулираните задачи и се основават на изводите от литературния обзор. Статистическите методи са използвани точно, което е особено важно, тъй като те са средствата, чрез които се генерира доказателственият материал на дисертацията и от тяхното правилно използване зависи достоверността на крайните изводи.

Проучването е извършено с 3 анкети за събиране на първична социологическа информация, осъществено пряко, индивидуално, анонимно (за главни медицински сестри, наставници и студенти) и чрез полустандартизирано интервю от 2 въпросника, с което са интервюирани преподаватели в здравните грижи и главни медицински сестри за супервизия.

Използвани са различни адекватни методи за набиране на необходимата първична информация за оценка на документи и анализиране на съдържанието на есета на студенти от специалност „Управление на здравните грижи”.

Извадката се формира с оглед осигуряване на представителност на мнения за супервизията и наставничеството в сестринството на експерти (главни медицински сестри и преподаватели във висши учебни заведения, обучаващи специалисти по Здравни грижи), наставници от клиничните бази, студенти.

Данните от анкетните карти и фиш за оценка на стажант – медицинска сестра са обработени с помощта на специализиран пакет SPSS/v.17.00. При обработката на резултатите са използвани надеждни анализи: вариационен анализ, корелационен анализ, сравнителен анализ, χ^2 анализ, графичен анализ.

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

IV. Характеристика и оценка на дисертационния труд. Оценка на резултатите и обсъждането.

Прави се анализ на документи, които са променени и допълвани ежегодно, както и на основните дейности, които медицинската сестра извършва и има право да извършва. Анализирана е приложимостта на клиничната супервизия в сестринството у нас от гледна точка на експертите. Анализирана е необходимостта от въвеждане на специализация „Клинична супервизия”. Обсъдени са ползите за медицинските сестри при въвеждане на клинична супервизия, както и представите на експерти за супервайзора. Направен е детайлен анализ на наставничеството в сестринството и са анализирани ролите

на наставника за ефективен наставнически процес като са обсъдени мнения на експерти, медицински сестри, наставници и студенти. Детайлизирани са качествата на добрия наставник и е предложена система за подбор на наставници. На анализ са подложени и наставничеството като инструмент за повишаване мотивацията на обучаващия и ефективността на учебния процес.

Сериозно внимание е отделено на въвеждането на супервизията и утвърждаването на наставничеството в сестринството в България, като иновативен подход за признаване на автономна сестринска практика и гарантиране на високо качество на здравните грижи. В четвърта глава отново е направен анализ на нормативни документи, имащи отношение към дисертационната проблематика. Особено ценени са предложените „Модел на клинична супервизия“ и Континиум на супервизията“, приложими в България. В никакъв случай не подценявам и останалите компоненти на модела на супервизия.

Професионално формиране на обучаващия от наставник е един от успешните и доказани методи в професионалното обучение. Доказателство за това са данните от обработени 345 фиша за оценка на стажант-медицинска сестра, за периода 2014-2017 г., както и образът на наставника, описан в есета на студенти и анализиран от автора на дисертационния труд.

Професор Соня Тончева убедено обобщава, че за да се прилага добро наставничество е необходимо лечебното заведение (учебно практическа база), да разработи система за подбор на наставници и да има ясна стратегия. Програмата за подбор на наставници трябва да се изготвя от главната медицинска сестра, съвместно със старшите медицински сестри, работещи в клинични бази за обучение на студенти. В екипа може да бъдат включени преподаватели от Катедра „Здравни грижи“, както и представител на Координационния център.

Според авторът на дисертационния труд супервайзорът също е фактор, който може съществено да повлияе, да катализира процеса на обучение. Той може да е вътрешен или външен за организацията. Прекият ръководител следва да подпише договор с него, след като е избран от обучаемия. За прилагане на супервизия следва организацията да има ясни правила, които супервайзорът ще спазва. Супервайзорът следва да документира проведените супервизии. Целта е подкрепа за работа, съобразно „добрата практика“, минимизиране риска от грешки във вреда на пациента и професионално развитие. Супервайзорът поддържа тесни връзки със специалистът по ЧР, наставника и прекия ръководител и целенасочва дейността си в интерес на обучаемия и пациента.

Изводи за супервизията и наставничеството в сестринската практика.

Безспорно има бъдеще развитието на наставничеството и супервизията в приложението им като иновативни подходи за обучение в сестринството и подкрепа на професионалистите в средата където работят. Когато наставниците осъзнаят, че се превръщат в модел за подражание в продължение на много години за младия колега, те най – вероятно ще искат да покажат най – доброто от себе си. За това е необходимо прилагане на систематичен подход, грижовно отношение към развитите образи на наставника и супервайзора, ясно дефиниране на ролите им, инвестиране на средства за обучение, даващи модел за добро наставничество и супервизия, въвеждане на система за стимулиране на наставниците и супервайзорите, създаване на усещане у тях, че са специално избрани, че имат важна мисия – да предадат своя опит, знания и умения и да изградят образа на медицинската сестра на бъдещето. Супервизията може да допринесе за прилагане на стандарти в практиката, подкрепа и окуражаване и сигурност за пациента. Супервизията може да има мощно и решаващо значение за бърза адаптация, за развитие на човешките ресурси и ограничаване на текучеството особено в сектори с интензивно натоварване на медицинските сестри. Проучването показва, че работата в тази насока трябва да продължи. Ниска е обществената активност и тази на здравните специалисти за промяна в системата, засягаща Здравните грижи и наставниците и супервайзорите могат да станат мощен фактор за засилване на тази активност.

Критични бележки и препоръки, лични впечатления:

Нямам критични бележки и препоръки към автора.

Използвам случая да споделя личните си впечатления от професор Соня Тончева. Познавам я от много години, но през последните пет, контактите ни са близки – професионално и лично. Изказвам възхищението си от нея като колега. Няма да бъде преувеличено, ако споделя, че тя е пример за всеки представител на академичните среди в България, занимаващ се с обучение на медицински сестри и акушерки. Винаги екзактна, точна и коректна в отношенията си, при нужда предоставяща съвети и препоръки. По безспорен начин доказва умения на ръководител и изследовател, който успява да насочи дейността на преподаватели, наставници и студенти към посоката в която желае, с цел по-високо качество на преподаването и здравните грижи. Тя е незаменим приятел, при който винаги намирам разбиране, подкрепа, ентузиазъм, окуражаване и добра дума.

V. Заключение.

В дисертационния труд са поставени ясни, добре формулирани, цели и задачи, които безспорно са постигнати и изпълнени. Направеното изследване е прецизно и добросъвестно реализирано. Анализите са коректно изпълнени, изводите и препоръките са обосновани и произтичащи от данните от изследването.

Представеният дисертационен труд е собствено изследване на дисертанта с определена научно-практическа стойност. Направени са важни за практиката изводи и приноси.

В дисертацията са получени резултати, даващи основно информация за: нагласа на експертите за въвеждане на супервизия в сестринството в България, като се очертават необходими условия за това – промяна в законодателството, разкриване на специализация „Клинична супервизия“ за медицински сестри с продължителност една година и половина (900 часа) и ясно дефиниране на компетенциите на супервайзора; нужда от допълнително обучение на супервайзор, с което ще се гарантира качеството на здравните грижи; академично подготвената медицинска сестра в България има сериозен ресурс, който може да бъде насочен към осъществяване на автономни непрекъснати грижи както за болните, така и за здравите хора, възрастните и децата, при прилагане на супервизия и наставничество; здравеопазната ни система се лишава от ресурса, който има в лицето на академично подготвената медицинска сестра и това води до недостатъчност на грижите за бременните жени и майките, както и за старите хора; за прилагане на клинична супервизия в сестринската практика у нас е необходимо допълнително обучение; супервизия в сестринството у нас, според експертите, може да допринесе за промяна в качеството на здравните грижи, автономна дейност на медицинската сестра и издигане имиджа на професията.

Изводите се основават на анализа на данните. Самите изводи пък са база за формиране на приносите. Предлагат се препоръки с адресанти: *Законодателните органи, Министерство на здравеопазването, БАПЗГ, университетите, болничния мениджмънт.*

Формулираните приноси, с които съм съгласна и приемам, имат теоретико-познавателен и практико-приложен характер.

Разглежданият дисертационен труд поставя солидна основа на нови научни изследвания по темата, като неразделна част от дейностите за повишаване качеството на здравните грижи и издигане престижа на професията на професионалистите по Здравни грижи.

Считам, че практическите резултати от дисертацията биха били много полезни за работата на всички институции, занимаващи се с общественото здраве и обучение на специалисти от регулирани професии Медицинска сестра и Акушерка.

Лични впечатления

Всички посочени достойнства, описани и представени в становището ми дават основание с увереност да предложа на уважаемите членове на научното жури да присъдят на професор Соня Колева Тончева научната степен „Доктор на науките“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4 Обществено здраве по научна специалност: "Управление на здравните грижи".

10.06.2018 г.

доц. Иваничка Сербезова, дп